

УДК 373.2.091.2:331.548

DOI <https://doi.org/10.33989/2524-2474.2020.75-76.226357>

ОЛЕНА ГНІЗДІЛОВА

ORCID: 0000-0001-7706-2427

(Полтава)

Place of study: *Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University*

Country: *Ukraine*

Email: *gnizdilovae@gmail.com*

ЮЛІЯ ЛУКАШОВА

ORCID: 0000-0001-8540-9531

(Полтава)

Place of study: *Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University*

Country: *Ukraine*

Email: *julia.lukashova95@gmail.com*

ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР У ПРОЦЕСІ ПРОФОРІЄНТАЦІЇ ДОШКІЛЬНИКІВ

У статті висвітлено особливості ознайомлення дітей дошкільного віку з професіями. З'ясовано, що педагоги для профорієнтаційної роботи з дошкільниками використовують різноманітні засоби та методи роботи. Доведено ефективність застосування дидактичних ігор в процесі формування знань дітей про професійну діяльність дорослих. Виділено основні види дидактичних ігор, які сприяють збагаченню знань дітей про професії, зокрема ігри з предметами, настільно-друковані, словесні. Надані зразки та описано особливості їх використання в освітньо-виховному процесі ЗДО. Встановлено, що в залежності від опанованого матеріалу, дидактичні ігри виконують різні функції, такі як ознайомлення, закріплення, перевірку знань дітей про професії. На основі аналізу програмно-методичного забезпечення профорієнтації дітей дошкільного віку, з'ясовано, що сучасна дошкільна освіта орієнтує педагогів на формування у дітей загальних знань про найпоширеніші професії, залишаючи без уваги ті, що з'явилися в останні роки.

Запропоновано контент дидактичних ігор, який спрямований на ознайомлення дітей дошкільного віку з професіями, які виникають в сучасному суспільстві. Здійснено поділ дидактичних ігор в залежності від виду діяльності людини, а саме «людина – свято», «людина – комп'ютер», «людина – сфера послуг», «людина – образ», встановлені вимоги та надані рекомендації вихователям, щодо їх впровадження в процес профорієнтації дошкільників.

Ключові слова: *дидактичні ігри; профорієнтація; ознайомлення дітей з професіями; діти дошкільного віку*

Постановка проблеми в загальному вигляді. Сучасне суспільство відзначилося надзвичайно стрімким розвитком техніки та впровадженням ІТ-інновацій. Перш за все набуває масовості поступова заміна природних функцій людини засобами техніки, розробка сайтів і удосконалення операційних систем, урізноманітнення гаджетів і мобільних додатків. Комп'ютеризація всіх сфер суспільства спричинила появу нових та вимирання старих професій. Науковці стверджують, що в останні роки можуть зникнути такі професії, як охоронець, бібліотекар, поштар, офіціант, паркувальник, кур'єр, банківський працівник та інші, ті чия працю зможуть автоматизувати машини (Юр'єва, 2018). Саме ці незмінні процеси викликають необхідність створення нового покоління працівників, які зможуть конкурувати на модернізованому ринку праці.

Праця є однією з істотних умов, завдяки якій індивід стає особистістю. Залучення дітей до пізнання професійного світу дорослих розпочинається ще в дошкільному дитинстві. Дошкільний вік є сензитивним для формування сумлінного ставлення до праці, виявлення інтересу до професій рідних і найближчих оточуючих, розвитку базових якостей особистості, зокрема, працелюбності. Зважаючи на те, що ігрова діяльність є провідною в дошкільному віці, діти краще й легше засвоюють інформацію в процесі гри. Дидактичні ігри є універсальним засобом ознайомлення дітей з професіями, закріплення та моніторингу набутих знань.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Питання необхідності профорієнтаційної роботи в дошкільних закладах є новим у педагогіці, у своїх публікаціях до нього звертаються М. Антонова, О. Гнізділова, І. Гришняєва, І. Єршова, Н. Захаров, Ю. Лукашова, О. Чігіріна. Проблема ознайомлення дітей з працею дорослих знайшла своє відображення в працях Л. Артемової, Г. Беленької, З. Борисо-

вої, Т. Введенської, Н. Кудикіної, Т. Макєєвої, В. Логінової, І. Школьної та інших. З ідеологічних позицій радянського часу проблему ознайомлення дітей дошкільного віку з професіями розглядають А. Булак, Д. Сергєєва (виховання поваги до професій дорослих), В. Глотова, В. Сафонова (ознайомлення з працею хліборобів), Г. Макєєва, Г. Марочко, Є. Нікітінова (ознайомлення з сільськогосподарською працею), Л. Пісоцька (формування знань про робітничі професії). У процесі профорієнтаційної роботи з дошкільниками доцільно використовувати різні засоби. Зокрема, про застосування мультфільмів у процесі формування та збагачення знань дітей про професії йшлося у наших попередніх статтях (Гнізділова, Лукашова, 2020). Питання використання дидактичної гри у своїх працях досліджували В. Аванесова, Р. Жуковська, О. Сорокіна (обґрунтували роль ігрової діяльності) Л. Артемова, А. Бурова, Т. Маркова, О. Янківська (особливості використання дидактичної гри).

Попри значну кількість наукових праць, в яких досліджено проблему формування знань дітей про професії, залишається недостатньо висвітленим питання ознайомлення дошкільників з сучасними професіями.

Формулювання цілей статті. Метою статті є розкриття значення дидактичної гри у процесі профорієнтації дошкільників, розробка контенту дидактичних ігор для ознайомлення дітей з професіями сучасності та методичних рекомендації щодо їх використання.

Виклад основного матеріалу дослідження. У дошкільні роки діти є завзятими дослідниками навколишнього світу, в них формуються уявлення про оточуючих та явища суспільного життя. Саме в цей період у дошкільників зароджуються перші інтереси та здібності до певного виду діяльності, вони постійно прагнуть до активного включення в трудовий процес та із захопленням споглядають за працею людей різних професій.

Знання про професійну діяльність дорослих діти отримують від батьків, близьких родичів, засобів масової інформації, гаджетів і звичайно педагогів. У ЗДО створюються умови для набуття дитиною широкого досвіду дій у різноманітному світі професій, формується інтерес до трудової діяльності та повага до праці інших людей. Вихователі для ознайомлення дітей з професіями використовують різноманітні засоби і методи роботи, серед яких однією з найефективніших є дидактична гра. За допомогою неї дитина отримує необхідний багаж знань про професії, знаряддя праці, трудові дії, важливість професійної діяльності.

Дидактичні ігри педагоги створюють з навчальною метою, а сама гра будується на основі зв'язку між ігровим і дидактичним завданням. Граючи в дидактичні ігри діти не тільки отримують знання, але й розвивають пізнавальні здібності, засвоюють раціональні засоби і способи розумової діяльності.

Під час ознайомлення дітей з професійною діяльністю дорослих дидактична гра є важливим і складним компонентом. Вона забезпечує активність кожного її учасника, здійснює систематизацію знань дітей, допомагає підтримувати інтерес дошкільнят до обраної теми, створює позитивний настрій.

У процесі профорієнтації дітей використовують різні види дидактичних ігор:

- *ігри з предметами* («На прийом до лікаря», «Пожежна станція» та інші). Цей вид ігор дає змогу дітям за допомогою предметів (іграшок, макетів знарядь праці) спробувати себе в ролі представників різних професій (лікуємо ляльці Маші горлечко; рятуємо ведмедика, який потрапив у пожежу);
- *настільно-друковані ігри* («Що є в магазині?» «Що потрібно лікарю?», «Героїчні професії» та інші) допомагають в цікавий для дітей спосіб пояснити новий чи закріпити раніше вивчений матеріал використовуючи різні картинки, фішки. Під час цих ігор дошкільники виконують такі завдання, як: підбір за схожістю, спільною ознакою, парами, складання цілого з частин та інше;
- *словесні ігри* («Про місце роботи та професії», «Відгадай за описом» та інші) є одними з найскладніших, адже діти мають використовувати тільки власні знання та досвід. У процесі гри вони самостійно вирішують різноманітні розумові завдання; описують предмети, виділяючи характерні їх ознаки; відгадують за описом; знаходять подібності та відмінності; групувати предмети за різними властивостями.

У залежності від опанованого матеріалу дидактичні ігри виконують різні функції – ознайомлення, закріплення та перевірку знань дітей про професії. Ознайомлюючи дидактичні ігри «Садівники та городники», «На фермі», «Пожежники та їх речі», «Будівельник та його речі», «Аптека», «Що потрібно для роботи пекаря?» та інші, спрямовані на знайомство дітей з різними професіями, знаряддями праці, місцем та значенням їхньої роботи. Дидактичні ігри на закріплення знань дітей про професійну діяльність дорослих («Хто працює в лікарні?», «Хто працює в магазині?», «У аеропорту» та інші) мають на меті узагальнити та систематизувати знання дітей про представників певних професій. Дидактичні ігри на діагностику наявних знань («Професії та їх речі», «Кому, що потрібно для роботи?», «Хто чим керує?», «Хто, що виготовив?», «Хто де працює?») націлені на перевірку знань дітей про вивчені професії.

Аналізуючи програмне забезпечення ЗДО з проблеми профорієнтації дошкільників, ми дійшли висновку, що сучасна дошкільна освіта орієнтує педагогів на формування у дітей загальних знань про найпоширеніші професії. У більшості з них рекомендують знайомити дітей з про-

фесіями, які вже існують не одне десятиліття, а новим професіям майже не приділяється увага. Дидактичні ігри такої тематики практично не відображені в змісті програм, вони узагальнені і спрямовані на уточнення знань дітей («Кому, що потрібно для роботи?», «Що потрібно для роботи будівельника?», «Що потрібно продавцю?», «Професії» (Беленька та ін., 2020).

У зв'язку з цим виникає необхідність створення контенту дидактичних ігор з метою ознайомлення дітей дошкільного віку з професіями, які з'являються у сучасному суспільстві. Нами було обрані професії, які виникли в останні роки, з якими діти можуть зіткнутися в реальному житті. Поділ дидактичних ігор здійснювався в залежності від виду діяльності людини.

- **«Людина – свято».** Представників цих професій об'єднує те, що їх професійна діяльність пов'язана з особливими подіями (днями народження, весіллями, річницями тощо). Важливість ознайомлення дітей з ними викликана тим, що незважаючи на комп'ютеризацію суспільства, творчі професії залишаються затребуваними й популярними. Нами були розроблені такі дидактичні ігри, як «Аніматор», «Аеродизайнер», «Event-менеджер», «Відео- і фотооператор», «Флорист», метою яких є ознайомити дітей з професіями сфери свята, дати інформацію про значення професій, закріпити знання про види діяльності людей праці та необхідні знаряддя праці для виконання роботи;

- **«Людина – комп'ютер».** Надзвичайного поширення в Україні і загалом у світі набули професії пов'язані з комп'ютером, інтернетом та їх обслуговуванням. Розвиток технологій зобов'язує всіх людей, так чи інакше, в своїй професійній діяльності використовувати комп'ютер, а коло ІТ-спеціалістів з кожним роком збільшується. Саме тому, виникає необхідність ознайомлення дітей з представниками цих професій, для цього ми пропонуємо такі дидактичні ігри – «Речі програміста», «Веб-дизайнер». Ці ігри націлені на розширення знань дітей про професії програміста та веб-дизайнера, ознайомлення зі знаряддями праці; розвиток уваги, логічного мислення, мовлення, дрібної моторики рук; виховання любові до праці, вміння користуватися комп'ютерною технікою з метою пізнавального розвитку особистості;

- **«Людина – сфера послуг».** Незважаючи на те, що сфера послуг виникла давно, вона продовжує бути важливим сектором економіки країни. Сфера послуг охоплює торгівлю і транспорт, фінанси і страхування, комунальне господарство, освітні та медичні установи, шоу-бізнес тощо. Зважаючи на швидкі темпи розвитку суспільства, з кожним роком виникає низка професій пов'язаних з наданням послуг людям. Для ознайомлення дітей з представниками професій сфери послуг нами були розроблені такі дидактичні ігри: «Кур'єр», «Кондитер», «Хто працює у банку?», «Піццейола», «Бариста», мета яких ознайомити дітей з представниками цих професій, матеріалами, інструментами та технікою, яку вони використовують у процесі трудової діяльності, розвивати мовлення, логічне мислення; виявляти увагу та виховувати повагу до праці, бажання допомагати.

- **«Людина – образ».** Зважаючи на те, що люди завжди прагнули гарно виглядати у свій час виникли такі професії, як кравець, перукар, швець. На сучасному етапі розвитку індустрії моди, виникає велика кількість професій, пов'язаних з створенням образу людей та їх улюбленців. Ці професії вимагають від спеціалістів гарного відчуття смаку, креативність, комунікабельність та знання модних тенденцій. Ми радимо познайомити дітей з цим сектором професій за допомогою таких дидактичних ігор: «Візажист», «Бровіст», «Імеджмейкер», «Шопер» «Стиліст». Ці ігри спрямовані на ознайомлення дітей з новими професіями, пов'язаними з стилем та індустрією моди; на розвиток креативності, естетичного смаку; розширення знань про взаємозв'язок між професіями; появу у дітей бажання виявляти творчі здібності у процесі ігрової діяльності;

- **«Людина – природа».** Професії пов'язані з доглядом та піклуванням за рослинами та тваринами виникли дуже давно і залишаються важливими й донині. З кожним роком їх кількість невинно зростає, що пов'язано з розвитком науки та техніки. Представники сучасних професій сфери «людина – природа» мають виявляти любов та терплячість, бажання піклуватися про об'єкти живої природи, бути обізнаним з особливостями їх життєдіяльності, вміти доглядати за ними. Ми розробили такі дидактичні ігри, як «Грумер», «Сіті-фермер», «Кінолог», «Іпполог». Метою яких є формувати уявлення у дітей про професії пов'язані світом природи, закріпити знання про особливості догляду за тваринами та рослинами, знаряддя праці, які використовуються в процесі трудових дій; виховувати бережливе ставлення до об'єктів природи, бажання їм допомагати.

Для закріплення вивченого матеріалу ми пропонуємо гру узагальнюючого змісту «Сучасні професії». За її допомогою педагог має змогу поглибити знання дошкільників про сучасні професії, їх особливості та суспільне значення; розвивати уяву, мислення, діалогічне мовлення; виховувати інтерес до сучасного світу професій, повагу до праці.

Для використання дидактичних ігор з метою ознайомлення дітей з новими професіями педагог має дотримуватись таких принципів діяльності:

- *системність* (знайомство дошкільників з професійною діяльністю має бути послідовним від професій близького оточення до нових. Тому радимо дидактичні ігри з ознайомлення з професіями, що нещодавно виникли використовувати в старшій групі);
- *реалістичність* (зображення, які використовуються в грі, мають бути наближені до реальних зразків, а зміст ігрових дій має збігатися зі змістом і сенсом поведінки в життєвих ситуаціях);

- *тривалість* (дидактична гра має тривати 10 - 20 хвилин, завдання мають бути яскравими та цікавими, щоб утримати інтерес дітей);
- *зацікавлення дітей* (включення дітей у гру має бути добровільним: не нав'язування гри, а залучення в неї дітей);
- *зрозумілість завдань* (вихователь повинен переконатися, що кожен учасник розуміє сенс і зміст гри, її правила, ідею кожної ігрової ролі);
- *гуманізм* (під час гри потрібно дотримуватися моралі та загальнолюдських цінностей, гра не повинна принижувати дітей, зокрема в разі невдалого виконання правил гри).

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок. Під час аналізу дидактичних ігор з ознайомлення дітей з професіями, ми дійшли висновку, що сучасні ЗДО традиційно знайомлять дітей з основними професіями, ігноруючи нові через брак методичної бази. У зв'язку з цим нами було розроблений контент дидактичних ігор, які спрямовані на знайомство дітей з професіями, що виникають у сучасному суспільстві. Під час відбору ми керувалися їхньою новизною, яскравістю представників професій, затребуваністю на сучасному ринку праці. Поділ дидактичних ігор здійснювався в залежності від виду діяльності людини. Під час ігор діти мають змогу познайомитися з представниками різних професійних сфер («людина – свято», «людина – комп'ютер», «людина – сфера послуг», «людина – образ»). Для покращення ефективності процесу ознайомлення дітей з новими професіями нами були надані рекомендації вихователям, щодо використання дидактичних ігор у освітньому процесі ЗДО.

Подальшою розробкою потребує визначення виховного потенціалу сучасної дитячої літератури з досліджуваної проблеми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- Артемова Л., Янківська О. Дидактичні ігри і вправи у дитячому садку. Київ : Вища шк., 1997. 127 с.
- Артемова Л. В., Кудикіна Н. В., Школьна І. К. Ознайомлення дітей з працею дорослих. Київ : Рад. шк., 1988. 174 с.
- Гнізділова О., Лукашова Ю. Використання мультфільмів у процесі ранньої профорієнтації дошкільників. *Гуманізація навчально-виховного процесу*. 2020. № 1 (99). С. 214–225.
- Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років / авт. кол.: Г. В. Беленька [та ін.] ; Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 440 с.
- Єршова І. В. Організація роботи з ранньої профорієнтації дошкільників. *Нива знань*. 2013. № 1. С. 32–33.
- Логінова В. Формування уявлення про працю дорослих. *Дошкільне виховання*. 1978. № 10. С. 56–63.
- Освітня програма «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку / Н. В. Гавриш та ін. Київ : Укр. академія дитинства, 2017. 80 с.
- Чігіріна О. В. Форми профорієнтаційної роботи в умовах ДНЗ. *Дошкільний навчальний заклад*. 2011. № 3. С. 3–30.
- Юр'єва Є. Ким не бути. URL: <http://gomin.gospmr.org/?p=1101>

REFERENCES

- Artemova, L. V., Kudykina, N. V., & Shkolna, I. K. (1988). *Oznaiomlennia ditei z pratseiu doroslykh [Introducing children to the adults' labor]*. Kyiv: Rad. shk. [in Ukrainian].
- Artemova, L., & Yankivska, O. (1997). *Dydaktychni ihry i vpravy u dytiachomu sadku [Didactic games and exercises in kindergarten]*. Kyiv: Vyshcha shk. [in Ukrainian].
- Bielienska, H. V., Bohinich, O. L., Bohdanets-Biloskalenko, N. I., Vertuhina, V. M., Volynets, K. I., Volynets, Yu. O. ... & Tovkach, I. Ye. (2020). *Dytyna: Osvitnia prohrama dlia ditei vid dvokh do semy rokiv [A child: Educational program for children from two to seven years old]*. Kyiv: Kyiv. un-t im. B. Hrinchenka [in Ukrainian].
- Chihirina, O. V. (2011). Formy proforiientatsinoi roboty v umovakh DNZ [Forms of career guidance work in the conditions of PEI]. *Doshkilnyi navchalnyi zaklad [Preschool educational institution]*, 3, 3-30 [in Ukrainian].
- Havrysh, N. V., Panasiuk T. V., Pirozhenko, T. O., Rohozianskyi O. S., Khartman Yu. S., & Shevchuk, A. S. (2017). *Osvitnia prohrama «Vpevnenyi start» dlia ditei starshoho doshkilnoho viku [Educational program «Sure Start» for senior preschool children]*. Kyiv: Ukr. akademiia dytynstva [in Ukrainian].
- Hnizdilova, O., & Lukashova, Yu. (2020). Vykorystannia multfilmiv u protsesi rannoї proforiientatsii doshkilnykiv [The use of cartoons in the early career guidance of preschoolers]. In I. A. Khyzhniak (Ed.), *Humanisation of educational-upbringing process* (Vol. 1, pp. 214-225). Kharkiv [in Ukrainian].
- Lohinova, V. (1978). Formuvannia uiavlennia pro pratsiu doroslykh [Formation of an idea of the adults' labor]. *Doshkilne vykhovannia [Formation of an idea of the adults' labor]*, 10, 56–63 [in Ukrainian].
- Yershova, I. V. (2013). Orhanizatsiia roboty z rannoї proforiientatsii doshkilnykiv [Organization of the preschoolers' early career guidance]. *Nyva znan [Field of knowledge]*, 1, 32–33 [in Ukrainian].
- Yur'ieva, Ye. (2018). *Kym ne buty [Who to be]*. Retrieved from <http://gomin.gospmr.org/?p=1101>

YULIA LUKASHOVA
OLENA HNIZDILOVA

THE USE OF DIDACTIC GAMES IN THE PROCESS OF THE PRESCHOOLERS' CAREER GUIDANCE

The article highlights the features of career guidance work with preschool children. It is established that various tools and methods of work are used in the process of preschool children's career guidance. It was found that didactic games contribute to the acquisition of the necessary knowledge of children about the professional activities of adults. The peculiarities of the use of didactic games in the educational process of preschool educational institution are revealed. The main types of didactic games that contribute to the enrichment of children's knowledge

about professions are games with objects, board-printed games, and verbal games. Samples are provided, and their main content is described. It is established that depending on the mastered material, didactic games perform different functions, such as acquaintance, consolidation, testing of children's knowledge about professions. It is noted that introductory didactic games aim at acquainting children with different professions, tools, places, and the importance of their work. Consolidation games aim to generalize and systematize children's knowledge about the representatives of certain professions. Diagnostic games aim at testing the preschoolers' knowledge about the studied professions.

Based on the analysis of the methodological support in a preschool educational institution on the problem of career guidance of preschool children, it was found that modern preschool education orients teachers to form children's general knowledge about the most common professions, ignoring those that have emerged in recent years. The content of didactic games is offered, which is aimed at acquainting preschool children with the professions that emerge in modern society. Didactic games are divided depending on the type of human activity, and samples are developed for each type: man – holiday ("Animator", "Aerodesigner", "Event-manager", "Operator", "Florist") man – computer ("Programmer", "Web Designer"), a person – the sphere of services ("Courier", "Confectioner", "What's in the bank?", "Pizza maker", "Barista"), a person – image ("Make-up artist", "Eyebrow artist", "Image maker", "Stylist", "Groomer").

Recommendations are given to teachers on the introduction of didactic games in the process of acquainting preschool children with professions. The main requirements for didactic games are highlighted: systematics, realism, duration, children's interest, comprehensibility of tasks, humanism. It has been proved that didactic games are an effective means of career guidance work with preschoolers.

Keywords: *didactic games; career guidance; acquaintance of children with professions; preschoolers.*